

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРЕГЛЯДУ ІНСТРУМЕНТІВ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**PROBLEMATIC ISSUES OF REVISING GOVERNMENT REGULATIONS
FOR ECONOMIC ACTIVITY**

Ваксман Р.В., к.ю.н.,

асистентка кафедри господарського права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Економічний розвиток держави є одним із пріоритетних напрямків розвитку будь-якої держави, оскільки від рівня економічного розвитку залежить рівень добробуту населення, а також імідж держави на міжнародній арені. Наразі особливо гостро відчувається потреба в економічному розвитку України. Зазначене зумовлено декількома важливими факторами, а саме: з одного боку, це Євроінтеграція України та набуття нашої державою статусу кандидата у члени Європейського Союзу, яке зобов'язує Україну проводити реформи законодавства та адаптувати його під європейські стандарти. З іншого боку, гостра економічна криза, яка стала наслідком спочатку пандемії COVID-19, а потім повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України.

У цій статті авторка аналізує необхідність послаблення дозвільної системи господарської діяльності, зокрема, розглядаючи проект Закону України «Про прискорений перегляд інструментів державного регулювання господарської діяльності». Наразі кількість інструментів державного регулювання, а саме: кількість дозволів є надмірною, що негативно впливає на початок провадження господарської діяльності суб'єктами господарювання та їх виходу на ринок. Особливо такі перепони для виходу на ринок є відчутними для малого та середнього бізнесу, тому що такий бізнес є тою силою, розвиток якої є важливим для економічного розвитку держави.

Враховуючи зазначене, у статті авторка наголошує на необхідності прийняття аналізованого законопроекту. Однак, разом із тим законопроект викликає певне занепокоєння з точки зору його впливу на екологічну ситуацію в Україні та навколишнє середовище загалом. Це зауваження доцільно врахувати до прийняття законопроекту та якомога скоріше залучити Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України для обговорення змін в дозвільних процедурах.

Ключові слова: господарська діяльність, дозвільна система, система інструментів державного регулювання господарської діяльності, інструменти державного регулювання господарської діяльності.

Economic development is one of the top priority areas for any state, as the level of economic development determines the well-being of the population and the international image of the country. Currently, there is a pressing need for economic development in Ukraine. This is driven by several important factors. On the one hand, it is Ukraine's integration into the European Union and its candidacy for EU membership. The abovementioned obliges Ukraine to reform its legislation and adapt it to European standards. On the other hand, there is the acute economic crisis, resulting first from the COVID-19 pandemic, and then from Russia's full-scale invasion of Ukraine.

In this article, the author analyzes the need for relaxing the permitting system for economic activity, specifically by examining the draft Law of Ukraine "On the Accelerated Review of Instruments of State Regulation of Economic Activity." Currently, the number of state regulation instruments, namely permits, is excessive, which has a negative impact on the initiation of economic activities by business entities and their entry into the market. These barriers to market entry are particularly noticeable for small and medium-sized businesses, which are a vital force whose development is crucial for the economic growth of the country.

Considering the above, the author of the article emphasizes the necessity of adopting the Draft Law. However, at the same time, the Draft Law raises certain concerns in terms of its impact on the ecological situation in Ukraine and the environment in general. It is advisable to take these concerns into account before the adoption of the Draft Law and involve the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine to discuss changes in permitting procedures.

Key words: economic activities, permitting system, regulatory system, state regulatory instruments for economic activities.

Вступ. Після набуття Україною статусу кандидата у члени Європейського Союзу, питання євроінтеграції, адаптації чинного законодавства до європейських стандартів, а також прискорення економічного розвитку нашої держави набули нової хвилі популярності.

Міністр економіки України Юлія Свириденко заявила, що за результатом проведеного міністерством аналізу нормативно-правового поля у сфері державного регулювання видів господарської діяльності було виявлено більше тисячі інструментів державного регулювання (а саме: 528 дозволів, 224 ліцензій, 157 погоджень, 145 висновків, 121 свідоцтво, 55 декларацій, 42 повідомлення, 23 посвідчення). Проведене дослідження підтвердило необхідність прийняття нового законодавчого регулювання, оскільки відповідно до його положень, дозвільна система, а саме: кількість інструментів державного регулювання, кількість дозволів, має бути скорочена, оскільки надмірна їх кількість негативно впливає на початок провадження господарської діяльності суб'єктами господарювання та їх виходу на ринок. [1].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблемних питань державного регулювання господарської діяльності, а також ризиків дерегуляції такої діяльності.

Ступінь дослідження теми. Багато українських та зарубіжних вчених досліджували різноманітні питання

державного регулювання господарської діяльності, зокрема: Мамутов В. К., Задихайло Д. В., Щербина В. С., Колесніков О. А., Остапенко Ю. І. та ін.

При цьому, наразі відсутнє комплексне дослідження з питань послаблення державного регулювання господарської діяльності або дерегуляції такої діяльності, а також пов'язаних із цим ризиків. Відсутність комплексного дослідження цієї проблематики, а також її актуальність зумовлюють необхідність проведення такого дослідження.

Результати дослідження. Відповідно до ч. 1 ст. 5 Господарського кодексу України, правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави [2].

Проблема пошуку оптимального поєднання ринкового саморегулювання та державного регулювання є однією з базових у науці господарського права [3]. Виходячи з наведеної норми Господарського кодексу України, поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів має знаходитися в балансі.

При цьому, важливим є той факт, що державний вплив не має перешкоджати або сповільнювати розвиток економічних процесів у державі. Отже, втручання держави в ринкові відносини має бути обґрунтованим і не надмірним. Однак, у цьому випадку постає питання, до якого моменту таке втручання не є надмірним?

Наприклад, Гайдуцький А. пропонує вирішити питання про раціональні межі втручання держави в економіку наступним чином: держава має пом'якшувати негативні наслідки дії ринкового механізму, а при нагоді – усувати їх [4]. Автор статті цілком підтримує таке визначення, адже втручання держави в економічні відносини в першу чергу обумовлюється відповідальністю держави перед людиною і саме державне втручання може зменшити негативні наслідки дії ринкового механізму, який, вочевидь, на є повністю досконалим.

Щодо визначення поняття державного регулювання підприємницької діяльності, то наразі наукова доктрина господарського права не містить одного узгодженого визначення.

Маматова Л. Ш. під державним регулюванням підприємницької діяльності пропонує розуміти систему заходів підтримки, компенсації, обмеження та іншого, а також управлінської діяльності держави задля створення умов ефективного функціонування суб'єктів господарювання та вирішення соціально-економічних проблем національної економіки країни [5].

Мельник В. В. визначає державне регулювання підприємницької діяльності як засіб забезпечення рівноваги економіки країни в цілому та сталого розвитку окремих територій зокрема. Підкреслюючи при цьому важливість соціальної орієнтованості сучасної економічної політики України, оскільки така модель соціально-економічного розвитку передбачає різноманітні форми власності у поєднанні з державним регулюванням [6].

Отже, науковці розглядають державне регулювання підприємницької діяльності з точки зору декількох основних підходів. Відповідно до першого підходу державне регулювання підприємницької діяльності – це процес різнобічного впливу держави через її органи влади на суб'єктів підприємницької діяльності за допомогою правових норм. Прибічники другого підходу вважають, що державне регулювання підприємницької діяльності доцільно розглядати в більш широкому сенсі, а саме: враховувати складову державної підтримки та стимулювання розвитку суб'єктів підприємницької діяльності [7].

Вважаємо, що на сьогоднішній день другий підхід найповніше описує сутність державного регулювання підприємницької діяльності, оскільки окрім різнобічного впливу держави окремо виділяє державне стимулювання підприємницької діяльності та державну підтримку.

Туєва О. М. зазначає, що одним із ключових заходів державного регулювання є реалізація потенціалу стимулювання суб'єктів господарської діяльності, а завдання державних органів не мають обмежуватися виключно здійсненням контролю [8].

Об'єктом державного регулювання виступає вся система ринкових відносин, а спеціальними об'єктами регулювального впливу є процеси, спрямовані на економічне перетворення; виробничі ринки різноманітних товарів та їхні окремі сегменти; окремі види діяльності, що провадяться в межах різних виробничих ринків; окремі економічні операції; товар як безпосередній результат господарської діяльності [9].

Об'єктом правового впливу з боку держави можуть виступати як безпосередньо господарська діяльність суб'єкта господарювання, так і макроекономічні умови функціонування ринків товарів і послуг в загальнонаціональному, секторально-галузевому та територіальному вимірах [10].

На думку Колеснікова О. А., наразі державна регуляторна політика господарської діяльності не відповідає

основним вимогам, а результати цієї політики не є вражаючими та навіть достатніми. Бізнес середовище потребує вищої якості державного регулювання. Серед основних недоліків науковець виділяє наступні: відсутність системного правового зв'язку між підприємницьким середовищем та публічною владою, низька виконавча дисципліна органів виконавчої влади, а також невисока ефективність заходів реагування органів влади [11].

Окремо необхідно наголосити, що існуючі бар'єри виходу на ринки у вигляді надмірної кількості інструментів державного регулювання господарської діяльності, передусім негативно впливає на розвиток малого та середнього бізнесу.

При цьому, Задахайло Д. В. наголошує на важливості розвитку малого та середнього бізнесу для економічного розвитку держави. Науковець зазначає, що підприємництво рівня малого та середнього бізнесу потребує ставлення до себе з боку суспільства і держави не тільки в контексті суспільної важливості організації самозайнятості населення, формування середнього класу тощо, а й ставить завдання селективного плану – вирощування національної української буржуазії сучасного типу, що мала б дійсно стати мотором економічної системи [12].

Для вирішення проблем, пов'язаних з державним регулюванням господарської діяльності, законодавцем було розроблено та прийнято за основу Проект Закону про прискорений перегляд інструментів державного регулювання господарської діяльності. Запропонований законопроект має на меті створити сприятливе середовище для прискореного розвитку діяльності суб'єктів господарювання та економічного зростання України [13].

Зазначене беззаперечно є надважливим у такий складний для нашої держави час, однак, разом із цим законопроект отримав чимало критики. Зокрема, громадянське суспільство занепокоєне тим, що текст законопроекту суперечить деяким положенням національного та міжнародного законодавства, а його реалізація може перетворитися на загрозу для екологічної безпеки [14].

Однією з основних причин для занепокоєння є те, що Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України не залучене до обговорення змін в дозвільних процедурах. Саме тому питання захисту навколишнього середовища можуть не бути врахованими при внесенні цих змін.

При цьому, не можна нехтувати захистом навколишнього середовища та природних ресурсів навіть задля економічного розвитку, оскільки від якості навколишнього середовища залежить безпека життя та здоров'я людей.

У зв'язку з описаним вище, вважаємо, що запропонований законопроект потребує подальшого доопрацювання та врахування всіх особливостей, але разом із тим його прийняття є дуже важливим. Вважаємо за доцільне залучити Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України для обговорення змін в дозвільних процедурах. При цьому, таке залучення не буде створювати додаткових бар'єрів у спрощенні дозвільних процедур. Навпаки, врахування позиції Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України стосовно впливу змін в дозвільних процедурах дозволить в перспективі досягти найкращих результатів, та прискорити економічний розвиток нашої держави без шкоди для довкілля.

Висновки. Вважаємо, що прискорений перегляд інструментів державного регулювання господарської діяльності має прискорити економічний розвиток нашої держави, що є надважливим у кризовий період. Разом із тим варто зауважити, що перегляд інструментів державного регулювання господарської діяльності не може негативно впливати на інші сфери життя суспільства. Зокрема, економічний розвиток не може відбуватися за рахунок погіршення екологічної ситуації. Можливі негативні наслідки для навколишнього середовища в перспективі негативно вплинуть на економіч-

ний розвиток держави та добробут населення загалом. Із цього випливає, що при будь-якому перегляді інструментів державного регулювання господарської діяльності необ-

хідно враховувати якомога більше можливих наслідків, а також залучити Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України до розроблення законодавчих змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міністерство економіки України Уряд створив Міжвідомчу робочу групу з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-stvoryv-mizhvidomchu-robotchu-grupu-z-pytan-pryskorenogo-perehliadu-instrumentiv-derzhavnoho-rehuliuвання-hospodarskoi-dialnosti>
2. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Гончаренко О. Державне регулювання та саморегулювання господарської діяльності: пошук балансу. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/3/9.pdf>
4. Гайдучий А. Аграрна реформа і нові можливості для залучення іноземних інвестицій. *Економіка АПК*. 2006. № 8. С. 3–12.
5. Маматова Л.Ш. Державне регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Вісник ПДТУ*. 2017. № 3. URL: http://journals.urau.ua/ves_pstu/index
6. Мельник В.В. Державне регулювання господарської діяльності в умовах сучасної економічної політики України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/19.pdf>
7. Фролова Н.Л. Інструменти державної регуляторної політики у сфері малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/98.pdf>
8. Туева О.М. Окремі правові аспекти державного регулювання у сфері виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції. Правові засади ведення органічного землеробства : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (29-30 верес. 2017 р.). 2017. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13147/1/Tueva_214-217.pdf
9. Матвійчук А. В. Щодо питання державного регулювання господарської діяльності в сучасних умовах (адміністративний вимір). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/4/part_2/16.pdf
10. Остапенко Ю. І. Розвиток господарського законодавства України: систематизація та вимога змістовної модернізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04 – Господарське право, господарсько-процесуальне право. 2021. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/19798>
11. Колесніков О.А. Модернізація правового забезпечення регуляторної політики держави в сфері господарювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. 2017. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12714/1/Kolesnikov_2017.pdf
12. Задохайло Д.В. завдання оптимізації правового забезпечення господарських відносин. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/6470>
13. Про прискорений перегляд інструментів державного регулювання господарської діяльності: Проект Закону № 8058. 2022. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74942
14. Заява щодо неприпустимості прийняття законопроекту № 8058 «Про прискорений перегляд інструментів державного регулювання господарської діяльності». 2022. URL: <http://epl.org.ua/announces/zayava-shhodo-neprypustymosti-pryjnyattya-zakonoprojektu-8058-pro-pryskorenij-pereglyad-instrumentiv-derzhavnogo-reguljuвання-gospodarskoyi-diyalnosti/>